

Πατριάρχης Κύριλλος απάντησε στις ερωτήσεις των Ουκρανών δημοσιογράφων παραμονή της επίσκεψής του στην Ουκρανία

Στις 15 Ιουλίου 2010 στην Πατριαρχική κατοικία εργασίας στη Μόσχα πραγματοποιήθηκε η συνάντηση του Προκαθημένου της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας με Ουκρανούς δημοσιογράφους. Παραμονή της επίσκεψής του στην Ουκρανία ο Αγιάτατος Πατριάρχης Κύριλλος απάντησε στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων των τηλεοπτικών σταθμών «Inter», «Ουκρανία», «Πρώτος Εθνικός Σταθμός» και της τηλεοπτικής και ραδιοφωνικής εταιρίας «Era».

Θα ήθελα να καλωσορίσω τους εκπροσώπους των Ουκρανικών μέσων μαζικής ενημέρωσης και να τους μιλήσω παραμονή της επίσκεψής μου στην Ουκρανία. Εισαγωγικά θα ήθελα να αναφερθώ στις εντυπώσεις μου από την πρώτη επίσκεψη και το πόσο συγκινήθηκα από αυτά που είδα και αισθάνθηκα στην Ουκρανία.

Τα μέρη, τα οποία επισκέφθηκα, αποτελούν την ποιο λαμπρή ανάμνηση του περασμένου έτους. Συγκλονίστηκα διαπιστώνοντας ότι παρά την περίπλοκη πολιτική συγκυρία και τις υφιστάμενες στην Ουκρανική κοινωνία αντιθέσεις, η πλειοψηφία του λαού διαφυλάσσει την ορθόδοξη πίστη και τις αξίες, οι οποίες αυτή προσδιορίζει. Και αυτές οι αξίες είναι ίδιες με εκείνες, οι οποίες διαφυλάσσονται στη Ρωσία, στη Λευκορωσία, στη Μολδαβία και σε άλλα μέρη. Είναι εκείνες οι αξίες, οι οποίες οριοθετούν τις παραμέτρους μιας πάρα πολύ σημαντικής πολιτιστικής και πολιτισμικής έννοιας, την οποία θα περιγράψω ως Ρωσικός κόσμος.

Για τους Ουκρανούς θέλω να τονίσω ότι ο Ρωσικός κόσμος δε σημαίνει ο κόσμος της Ρωσίας και σε καμία περίπτωση δεν είναι ο κόσμος της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Είναι εκείνος ο κόσμος, ο οποίος προήλθε από την κοινή μας κολυμβήθρα βαπτίσεως του Κιέβου. Είναι εκείνος ο κόσμος, ο οποίος υπάρχει στο επίπεδο της πίστης, του πνεύματος, της πνευματικότητας και του πολιτισμού. Δεν αλλάζει τίποτε εάν κάποιος αρνείται την ύπαρξη αυτού του κόσμου: απλά υπάρχει και είναι μια αντικειμενική πραγματικότητα. Άγγιξα αυτή την πραγματικότητα ο ίδιος και δισυσθάνθηκα ολόκληρη τη δύναμη εκείνου του εκπληκτικού πνευματικού και πολιτιστικού φαινομένου, το οποίο είναι προϊόν της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Αυτό είναι το πιο έντονο βίωμα.

Τώρα, με χαρά επανέρχομαι στην Ουκρανία. Ελπίζω να επισκεφθώ την Οδησό, το Ντνεπροπετρόφσκ, το Κιέβο, να προσευχηθώ και πάλι με τον πιστό λαό μου, να προσεγγίσω τα

ιερά, να στοχαστώ πολύ και να καταλάβω πολύ. Αυτά τα ταξίδια έχουν μεγάλη σημασία για ένα Προκαθήμενο της Εκκλησίας.

Δραττόμενος της ευκαιρίας θα ήθελα να πω ότι η Ουκρανία είναι πάρα πολύ αγαπητή σε μένα και αυτό είναι για πολλούς λόγους. Όμως ο βασικός λόγος είναι η δύναμη της πίστης, η καθαρότητα και η φυσιολογικότητα στην εκδήλωση αυτού του συναισθήματος. Είθε ο Θεός να δώσει τους ανθρώπους να διαφυλάξουν αυτή την πίστη και μαζί με αυτή και την ωραία πνευματική παράδοση της Ρωσίας του Κιέβου.

— (Τηλεοπτικός σταθμός «Inter») Αγιώτατε, Σας ευχαριστούμε για την ευκαιρία να ακούσουμε αυτά τα λόγια από Σας για τους Ουκρανούς μας πιστούς.

Δεν αποτελεί μυστικό, ότι παρακολουθείτε στενά τις εξελίξεις στην Ουκρανία κατά τη διάρκεια της χρονιάς που απουσιάζατε από τη χώρα μας. Κατά τη γνώμη Σας, έχουν αλλάξει τίποτε;

— Πρώτα από όλα θα ήθελα ακριβώς να διαπιστώσω τις αλλαγές. Καθώς λέει ο λόγος, είναι καλύτερα μια φορά να δεις παρά εκατό φορές να ακούσεις. Όμως από τώρα είναι σαφές ότι η πολιτική κατάσταση παγιώνεται, η οικονομική κατάσταση εξομαλύνεται και αναπτύσσονται σχέσεις με τον κόσμο και τους άμεσους γείτονες, συμπεριλαμβανομένων και της Ρωσίας, της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Νομίζω ότι οι ποιοτικές αλλαγές στη ζωή της ουκρανικής κοινωνίας είναι ολοφάνερές, όμως αυτή η άποψη είναι ίσως ενός εξωτερικού παρατηρητή. Για αυτό το λόγο θα ήθελα να διαπιστώσω και να αισθανθώ από κοντά εκείνα, τα οποία συμβαίνουν σήμερα στην Ουκρανία. Για να είναι σύντομος, πολύ θετικά αξιολογώ τις εξελίξεις των τελευταίων μηνών στην Ουκρανία.

— (Τηλεοπτικός σταθμός «Inter») Πρόσφατα καλέσατε του κληρικούς να μεταχειριστούν πιο ενεργά τα νέα τεχνολογικά μέσα όπως το Διαδίκτυο, οι κοινωνικές δικτυώσεις στην επικοινωνία τους με τους πιστούς. Όμως όλα αυτά αδυνατούν να αντικαταστήσουν την άμεση επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων...

— Έχετε απολύτως δίκιο. Όμως τι είναι σήμερα οι κοινωνικές δικτυώσεις, το Διαδίκτυο, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο; Τελικά πρόκειται για ένα φάκελο: είτε χρησιμοποιούμε το συμβατικό φάκελο για να βάλουμε μέσα το χειρόγραφο γράμμα είτε χρησιμοποιούμε την ηλεκτρονική μορφή. Όλα αυτά είναι τεχνολογικά μέσα, όμως το θέμα είναι άλλο.

Πρέπει να πω ότι στην ανάπτυξη αυτών των κοινωνικών δικτυώσεων, των life journals διαβλέπω ένα πολύ θετικό στοιχείο, δηλαδή την αναβίωση του επιστολικού είδους. Να πάρουμε ένα παράδειγμα: το δεύτερο ήμισυ του 20 αιώνα ήταν μια εποχή της εκλείψεως του επιστολικού είδους. Οι άνθρωποι έπαυσαν να γράφουν επιστολές και όλοι έπαιρναν τηλέφωνο ο ένας στον άλλο. Όμως η επιστολή

πειθαρχεί τη σκέψη. Εάν γράφετε σε ένα στενό φίλο και κανείς δεν πρόκειται να διαβάσει την επιστολή εκτός από αυτόν, τότε ακόμα και λάθη επιτρέπονται. Αλλά κάθε σκέψη, η οποία αποτυπώνεται στο χαρτί, σε περίπτωση όταν αυτή γίνεται προσιτή στο ευρύ κοινό, και ιδιαίτερα όταν υπάρχει ανάδραση και οι άλλοι αμέσως μπορούν να αντιδράσουν και μάλιστα ασκώντας κριτική, αυτό πειθαρχεί τον άνθρωπο και συμβάλει στην καλλιέργεια της γραπτής διατύπωσης των σκέψεών του. Η ικανότητα της γραπτής διατύπωσης των σκέψεών αποτελεί ένα από τους πλέον σπουδαίους δείκτες πολιτισμού του ανθρώπου. Για αυτό το λόγο η ανάπτυξη του επιστολικού είδους στη νέα φάση αποτελεί πολιτιστικά ένα πολύ σημαντικό και θετικό βήμα.

Και τώρα όσον αφορά τη συμμετοχή των ιερέων. Δεν επιπλήτουμε τον Απόστολο Παύλο ότι ανέπτυξε τη διδασκαλία του μέσω αλληλογραφίας. Όλα όσα δημιούργησε ο Απόστολος Παύλος είναι οι επιστολές. Ομοίως δεν επιπλήτουμε τους Αγίους Πατέρες, τους ασκητές, τους αγωνιστές, των οποίων την κληρονομιά θαυμάζουμε σήμερα, ότι η πλειοψηφία των έργων τους είναι οι επιστολές. Έτσι και σήμερα, οι ιερείς, οι θεολόγοι έχουν δυνατότητα να μεταφέρουν γραπτά τις σκέψεις τους, να μοιραστούν τις εμπειρίες τους, να λύσουν τις απορίες των άλλων και να συμμετέχουν στην πολεμική. Βέβαια, είναι μεγάλη η πρόκληση, όταν ένας ιερέας υπογράφει με το πλήρες του όνομα και οι υπόλοιποι γνωρίζουν ότι αυτά λέει ο ιερέας. Μεγάλη είναι η ευθύνη. Για το λόγο αυτό καλώ τους κληρικούς να συμμετάσχουν στη σύγχρονη ζωή, στην ανταλλαγή πληροφοριών, όμως πρέπει να τα κάνουν αυτά έχοντας μέσα τους ένα υψηλό συναίσθημα ευθύνης. Δε μπορούν απλά να φλυαρούν μέσα στο Διαδίκτυο, δε μπορούν να σερβίρουν τις δικές τους σκέψεις στους ανθρώπους ως σκέψεις της Εκκλησίας. Γι' αυτό, από τη μια πλευρά, καλώ τους κληρικούς να μεταχειριστούν πιο ενεργά αυτούς τους καινούργιους φακέλους αλληλογραφίας, όμως από την άλλη, λαμβάνοντας υπόψη την αυξημένη ευθύνη, προτείνω για να συμμετάσχουν οι κληρικοί σε αυτό το έργο πρέπει να προετοιμαστούν πολύ σοβαρά τόσο πνευματικά όσο και διανοητικά.

— (Τηλεοπτικός σταθμός «Inter») Αγιώτατε, δεν αποτελεί μυστικό ότι τόσο στην Ουκρανία, όσο και στη Ρωσία υπάρχουν τα λεγόμενο κοινωνικά νοσήματα. Ποιος είναι ο ρόλος της Εκκλησίας σήμερα; Μήπως μπορεί να διαδραματίσει πιο έντονο ρόλο στην καταπολέμηση της υπερηφάνειας, της κερδοσκοπίας και της πλεονεξίας;

— Αυτό είναι πρωτίστως ο κοινωνικός ρόλος της Εκκλησίας. Δεν περιοριζόμαστε σήμερα στο έργο μας μόνο με άτομα και δεν περιορίζουμε το κήρυγμα της Εκκλησίας στο κήρυγμα της ατομικής ηθικής. Γιατί όμως; Διότι από την ιστορία γνωρίζουμε ότι εάν ασχολούμαστε μόνο με τον άνθρωπο, και αφήνουμε την κοινωνική διάσταση, περιφρονούμε ως ποιμένες το κυριότερο στοιχείο, δηλαδή το πώς πραγματώνεται ο εσωτερικός κόσμος του ανθρώπου στο κοινωνικό επίπεδο. Βεβαίως, καθώς λέει η Αγία οι κακοί λογισμοί εξέρχονται από την καρδιά (πρβλ. Μκ. 7, 19). Η πλεονεξία, η υπερηφάνεια, η κακία, η ερεθιστικότητα, η ζηλοτυπία, ο φθόνος και ολόκληρο το φάσμα ψυχικών

προβλημάτων δημιουργούνται εκεί, μέσα στην καρδιά, και όμως όλα αυτά έρχονται στην επιφάνεια. Δε μπορούμε να τα παρακολουθούμε στα πλαίσια της χώρας και της κοινωνίας, όπως ας πούμε, τα βλέπουμε τα προβλήματα στο χώρο οικονομίας όταν το έγκλημα σαν τον καρκίνο αρχίζει να καταστρέφει τον υγιή ιστό του οικονομικού βίου, να καταστρέφει την ίδια την κοινωνία. Επίσης τα βλέπουμε στην πολιτική, όταν οι πολιτικοί άνδρες δεν δραστηριοποιούνται για να ενώσουν και να υπηρετήσουν τους ανθρώπους αλλά να τους χωρίσουν για χάρη των στενών τους πολιτικών συμφερόντων. Ποιο αποτέλεσμα έχουμε στη συνέχεια; Στη συνέχεια διαταράσσεται ο εθνικός βίος, σπάζουν οι τύχες, διαλύονται οι οικογένειες, διότι όταν επέρχεται μια οξεία πολιτική κρίση, θίγονται οι ανθρώπινες τύχες...

Που οφείλονται όλα αυτά; Στην εσωτερική κατάσταση του ανθρώπου. Ο άνθρωπος ο οποίος ανατράφηκε μέσα στην ευθύνη ενώπιον του Θεού δεν μπορεί να μεταφέρει τον εσωτερικό του κακό στο χώρο του κοινωνικού, του πολιτικού και του οικονομικού βίου ούτε στη νομοθεσία τόσο στενά συνδεδεμένη με την ηθική.

Αυτός είναι ο λόγος γιατί η Εκκλησία λέει σήμερα ότι πορεύεται μέσα στον κόσμο κρατώντας στα χέρια το σταυρό του Κυρίου. Και τι σημαίνει ο σταυρός; Ο σταυρός σημαίνει τη διασταύρωση της κάθετης και της οριζόντιας διαστάσεως. Η κάθετη διάσταση είναι η εσωτερική διάσταση του ανθρώπου: ο άνθρωπος και ο Θεός. Η οριζόντια διάσταση είναι η συμμετοχή του ανθρώπου στον κοινωνικό βίο. Για αυτό το λόγο σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να μπαίνουμε στην ατομική ηθικολογία και να λέμε: «Όλα όσα αφορούν την κοινωνία δε μας ενδιαφέρει, ασχολούμαστε μόνο με τον άνθρωπο», δεν πρέπει να μιλάμε και άλλο, το οποίο σήμερα δεν είναι κάτι σπάνιο στο παγκόσμιο χριστιανισμό: «Ασχολούμαστε με κοινωνικά προβλήματα ενώ η προσωπική ζωή είναι η προσωπική υπόθεση του ανθρώπου, εκεί είναι ελεύθερος και ορίζει μόνος του όλα τα πράγματα». Η Ορθόδοξη Εκκλησία σε καμία περίπτωση δεν τάσσεται εναντίον της ελευθερίας του προσώπου, αλλά καλεί τον άνθρωπο να αναπτύσσεται έτσι ώστε η ελευθερία του να πραγματώνεται μέσα στα πλαίσια της ηθικής ευθύνης του ανθρώπου ενώπιον του Θεού.

— (Πρώτος εθνικός τηλεοπτικός σταθμός) Η σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται ως κοινωνία των καταναλωτών. Τι κάνει η Εκκλησία ώστε οι πνευματικές αξίες στον άνθρωπο να επικρατήσουν πάνω στις υλικές;

— Πολύ σωστά έχετε διατυπώσει την ερώτηση και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό ώστε δεν έχω σχεδόν τίποτε να απαντήσω. Διότι από τη μια πλευρά, η υλική κατανάλωση αποτελεί την φυσιολογική ανάγκη του ανθρώπου: εάν ο άνθρωπος δε θα φροντίζει για την υλική κατανάλωση, θα πεθάνει. Αυτή η ανάγκη είναι ανάμεσά στα ένστικτά μας: πρέπει να τρώμε, να πίνουμε, να ενδυόμαστε, να φροντίζουμε για τη συνέχεια του ανθρώπινου γένους. Όλα αυτά αναφέρονται στην επιβίωση του ανθρώπου και σε καμία περίπτωση δε μπορεί η Εκκλησία να πάρει μια αφηρημένη ηθικολογική θέση:

«Ξέρετε, να μην το σκέφτεστε καθόλου». Και ιδιαίτερα σήμερα όταν στις κοινωνίες μας έχουμε τόσους φτωχούς, όταν καμιά φορά πρόκειται για περιπτώσεις ανθρώπων, οι οποίοι στερούνται τροφής, όταν τους λείπουν μέσα για την κάλυψη ακόμα και των πιο στοιχειωδών αναγκών. Δεν μιλάω για την καλή εκπαίδευση, την ιατρική περίθαλψη, την καλή αναψυχή, τον πολιτιστικό βίο... Και για αυτό το λόγο δε μπορεί σήμερα η Εκκλησία να πει: «Ξέρετε, όλα αυτά είναι κακό». Υπάρχουν αυτά στα οποία ανθίστατο, ανθίσταται και θα ανθίσταται η Εκκλησία; Ανθίσταται σ' εκείνα, τα οποία οι Άγιοι Πατέρες χαρακτήριζαν ως «επιθυμία σαρκός», όταν στην ανθρώπινη ζωή επικρατεί η κατανάλωση. Τότε η επιθυμία (η οποία είναι μια νόσος, η διαταραχή της εσωτερικής ισορροπίας) κυριαρχεί τον άνθρωπο. Αυτός ο άνθρωπος φροντίζει αποκλειστικά για την απόκτηση των υλικών αγαθών ενώ η πνευματική διάσταση εκλείπει. Είναι πολύ σημαντικό ώστε ο άνθρωπος και ιδιαίτερα ένα σύγχρονος άνθρωπος να θυμάται τα θαυμάσια λόγια του Σωτήρα: τί γάρ ωφελείται άνθρωπος, εάν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; (πρβλ. Ματθ. 16, 26). Αυτά τα λόγια πρέπει να γραφούν με χρυσά γράμματα και να αναρτηθούν σε κάθε δωμάτιο και ιδιαίτερα σε βεστιάρια των ορισμένων πλουσίων. Ὄντως, τι όφελος θα έχει ο άνθρωπος εάν αποκτήσει ολόκληρο τον κόσμο και θα απολέσει την ψυχή του;

Αυτός είναι ο λόγος γιατί η Εκκλησία πρέπει να τα τοποθετήσει όλα στις σωστές θέσεις μέσα στις συνειδήσεις των ανθρώπων και μάλιστα πρέπει να τα λέει όλα πολύ φυσιολογικά, με αγάπη, χωρίς να παραιτείται από τα προβλήματα, χωρίς αυτή τη διάθεση σαν να κατεβαίνει από το ύψος της διδάσκοντας ανθρώπους, οι οποίοι καμιά φορά ζουν μέσα σε φτώχεια, αλλά να διακηρύττει τις πνευματικές αξίες παρέχοντας συμπαράσταση στους φτωχούς. Τότε κάνεις δε θα μπορέσει να μας κατηγορήσει για την υποκρισία, τη ψευδευλάβεια, αλλά οι άνθρωποι θα προσέχουν το κήρυγμα της Εκκλησίας.

Το κήρυγμα για το οποίο μόλις έχουμε κάνει λόγο, έχει μεγάλη σημασία για την επιβίωση του ανθρώπινου πολιτισμού, διότι η καταναλωτική ψυχολογία, «η επιθυμία σαρκός» είναι μη βιώσιμες: καταστρέφουν την πνευματική διάσταση της ανθρώπινης ζωής και καθιστούν τον άνθρωπο ζώο.

— (Πρώτος εθνικός τηλεοπτικός σταθμός) Κατά τη γνώμη Σας, η μαζική και η δημοφιλής κουλτούρα απειλούν τη σύγχρονη κοινωνία μας; Τι πρέπει να κάνουμε για να καλλιεργήσουμε στη νεολαία την ηθική και την πνευματικότητα, η οποία κλονίζεται τόσο πολύ σήμερα και τόσο εύκολα χάνεται;

— Χρησιμοποιούμε τη λέξη «μαζική κουλτούρα» χωρίς να σκεφτόμαστε πολύ συχνά τι ακριβώς σημαίνει. Μας φαίνεται ότι η μαζική κουλτούρα είναι η κουλτούρα της μάζας. Δεν είναι έτσι. Η μαζική κουλτούρα αποκαλείται «η λαϊκή κουλτούρα». Ο όρος «μαζική κουλτούρα» εμφανίζεται την ίδια εποχή με τον όρο «μέσα μαζικής ενημέρωσης». Γιατί; Διότι η μαζική κουλτούρα είναι εκείνη η κουλτούρα, η οποία αναπαράγεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και υπάρχει κυρίως για το

λογαριασμό τους. Πάρτε οποιοδήποτε τομέα της μαζικής κουλτούρας: εάν αφαιρέσετε τα μέσα μαζικής ενημέρωσης εξαφανίζεται κι αυτή.

Είναι πολύ σημαντικό να θυμάται κανείς και, πρώτα απ' όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ότι δεν αξίζει να προσελκύσουν τους δεκάδες και εκατομμύρια ανθρώπους σε κάθε εκδήλωση του λεγόμενου πολιτιστικού βίου του ανθρώπου. Η κουλτούρα, και το έχω πει επανειλημμένως, καλείται να καλλιεργήσει τον άνθρωπο, να καλλιεργήσει την ανθρώπινη προσωπικότητα. Η λέξη κουλτούρα, όπως και η θρησκευτική κουλτούρα προέρχεται από εκείνο, το οποίο καλλιεργεί και συνδέει άνθρωπο με τον Θεό. Λοιπόν, τι είναι εκείνο το οποίο είναι πολύ σημαντικό να καταλαβαίνουμε; Εάν η κουλτούρα καταστρέφει τον άνθρωπο, δεν είναι η κουλτούρα αυτή αλλά η αντικουλτούρα, ο δαιμονισμός. Και εάν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης καθιστούν αυτό το φαινόμενο μαζικό, είναι η συμφορά. Εδώ χρειάζεται μια μεγάλη προσοχή εκ μέρους όσων επηρεάζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όσων τα υποστηρίζουν, αλλά πρώτα από όλα και των ίδιων υπεύθυνων εργατών των μέσων μαζικής ενημέρωσης για να ξέρουν να διακρίνουν τα πνεύματα και να μην παίρνουν την αμαρτία πάνω τους.

Βεβαίως σήμερα ζούμε σε ένα πληροφοριακά ενιαίο χώρο: είναι δυνατόν να μην παίρνει κανείς την αμαρτία πάνω του στην Ουκρανία και αυτό θα συμβεί σε μια άλλη Ευρωπαϊκή χώρα, όμως όλα αυτά σε ριπή οφθαλμού θα μάθουν και στην Ουκρανία και στη Ρωσία. Δε μπορούμε να βάλουμε κανένα φραγμό και δεν πρέπει μάλιστα να το κάνουμε, όμως νομίζω ότι με την βοήθεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης πρέπει να εκπαιδύσουμε τους ανθρώπους για να καταλάβουν ο, τι είναι επικίνδυνο για την πνευματική τους ζωή και ο, τι ωφέλιμο.

Αυτός είναι πρώτα από όλα ο ρόλος της Εκκλησίας. Εάν η Εκκλησία θα έχει υποστήριξη των μέσων μαζικής ενημέρωσης τότε ο λόγος της θα γίνει επίσης μαζική κουλτούρα.

— (Εταιρία τηλεόρασης και ραδιοφωνίας «Ukraina») Αγιώτατε, κάποτε αναφερόμενος στην ουκρανική πολιτική, είπατε ότι κάθε μελετημένη πολιτική στην Ουκρανία είναι ανέφικτη χωρίς την εναρμόνιση των συμφερόντων της ουκρανικής κοινωνίας μέσα στα πλαίσια των βασικών αξιών. Πείτε μας παρακαλώ, ποιες βασικές αξίες εννοήσατε και πως πετυχαίνεται κατά τη γνώμη Σας αυτή η εναρμόνιση της Ουκρανίας;

— Όσον αφορά τις βασικές αξίες είναι εκείνες οι αξίες οι οποίες αποτελούν το προϊόν της πίστης μας, διότι οι θρησκευτικές αξίες ήταν το πνευματικό θεμέλιο του παλαιού ρωσικού κράτους, εκ του οποίου προήλθαν τα σημερινά κυρίαρχα κράτη, συμπεριλαμβανομένης και της Ουκρανίας. Αυτή ήταν η μήτρα, η οποία διαμόρφωσε την νοοτροπία των ανθρώπων, την κοσμοαντίληψη και το αξιολογικό σύστημα. Και μάλιστα αυτή η μήτρα υπάρχει εδώ και χίλια χρόνια. Τι προσπάθειες και δεν καταβλήθηκαν για να την καταστρέψουν και ιδιαίτερα την μετεπαναστατική εποχή και όχι μόνο

τότε, αλλά και την προεπαναστατική...

Και όταν μιλάω για την ανάγκη της διαφύλαξης των βασικών αξιών, μιλάω πρώτα απ'όλα για το ότι δεν πρέπει να καταστρέψουμε τη μήτρα της ζωής του λαού. Εάν την καταστρέψουμε, θα παύσουμε να είμαστε Ρώσοι, ή όπως λένε σήμερα Ρώσοι, Ουκρανοί, Λευκορώσοι...Θα γίνουμε διαφορετικοί, θα κρατήσουμε μόνο τις επωνυμίες Ουκρανία, Ρωσία, Λευκορωσία. Θα είναι μια μεγάλη πολιτιστική καταστροφή, όπως και σε περίπτωση όταν οι άλλοι λαοί θα απολέσουν την ταυτότητά τους. Ο κόσμος θα γίνει ομοειδής και τρομερός και θα διαχειρίζεται εύκολα. Γιατί; Διότι ο πνευματικός πολιτισμός, παραδοσιακός για την πλειοψηφία των ανθρώπων, αποτελεί το κύριο κριτήριο για τη διάκριση καλού και κακού.

Όταν μιλάμε για τη σύγχρονη Ουκρανία και τη σύγχρονη Ρωσία πρέπει να καταλαβαίνουμε ότι υπάρχουν πάρα πολλές προκλήσεις για τις αξίες αυτές. Συχνά έχουν σχέση με τον πολιτικό και τον πολιτιστικό προσανατολισμό, με την επίδραση των άλλων πολιτισμών στην ζωή του έθνους. Για να διατηρήσουμε την ενότητα του λαού (στην προκειμένη περίπτωση μιλάμε για την Ουκρανία), πρέπει να ξέρουμε τις βασικές αξίες και πάνω σε αυτές να εναρμονίσουμε εκείνα τα στρώματα της κοινωνίας, τα οποία είναι διαποτισμένα με τις μεταγενέστερες πολιτιστικές επιρροές και τα οποία, πρώτα απ'όλα, ορισμένες φορές επιμένουν σε εκείνες τις πολιτιστικές διαφορές και, το δεύτερο, θέλουν να επεκτείνουν αυτές τις διαφορές στο άλλο μέρος της ουκρανικής κοινωνίας.

Για να διατηρηθεί ενωμένη η χώρα, η βασιλεία δεν πρέπει να μεριστεί εφ'εαυτήν (πρβλ. Μκ. 3:24). Δεδομένης όλης της πολυμορφίας των απόψεων και προτιμήσεων, δεν πρέπει να μεριστεί με βάση τινός; Με βάση αυτών των θεμελιωδών αξιών. Τότε δεν πρέπει να φοβόμαστε τον πλουραλισμό: ένας θέλει τσάι με γάλα, άλλος με ζάχαρη, παρακαλώ, η επιλογή είναι η δική σας.

Διατηρούμε την ενότητα ως λαός. Είμαστε μέλη της οικογένειας των άλλων Ευρωπαϊκών λαών όχι ως καθοδηγούμενοι από ένα πιο ισχυρό εταίρο, αλλά ως ισότιμοι εταίροι, φορείς του δικού μας ιστορικού και πολιτιστικού κώδικα.

Νομίζω κατά κάποιο τρόπο είναι πολύ σημαντικό σήμερα για όλους τους λαούς. Εν τω μεταξύ τα καλύτερα πνεύματα στην Ευρώπη και σε άλλες χώρες το αντιλαμβάνονται πολύ καλά. Είχα την ευκαιρία να μιλήσω στο ΟΗΕ κατά τη συνεδρία του Συμβουλίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και θίξαμε, ακόμα κι εγώ, αυτό το θέμα της διαφύλαξης της εθνικής, της πνευματικής, της πολιτιστικής και της θρησκευτικής ταυτότητας. Στη συνεδρία αυτή παραβρέθηκαν οι Πρέσβεις σχεδόν όλων των χωρών του κόσμου μελών του ΟΗΕ, και δεν υπήρχε κανένα αρνητικό σχόλιο. Όλοι συνειδητοποιούσαν ότι μέσα στην διαδικασία της παγκοσμιοποίησης αυτή είναι η μεγάλη πρόκληση. Πρέπει να διαφυλάξουμε την πολυμορφία και την ομορφιά του κόσμου του Θεού και ταυτόχρονα να αναπτύξουμε την καλή διεθνή συνεργασία και τις ειρηνικές σχέσεις μεταξύ των λαών.

— (Εταιρία τηλεόρασης και ραδιοφωνίας «Ukraina») Αγιώτατε, σήμερα στην Ιταλία απαγορεύουν την ανάρτηση του Εσταυρωμένου στα δημόσια σχολεία, στην Γαλλία οι μουσουλμάνες δεν μπορούν να φοράν χιτζάμπ σε δημόσιους χώρους, όμως στη Ρωσία σε αντίθεση εισάγονται μαθήματα των αρχών του Ορθόδοξου πολιτισμού. Πείτε μας παρακαλώ, ποιο είναι κατά τη γνώμη Σας το ιδανικό πρότυπο συνύπαρξης Εκκλησίας και Πολιτείας;

— Σήμερα οι Ευρωπαϊκές χώρες ακόμα η Ρωσία και η Ουκρανία κήρυξαν τον εαυτό τους λαϊκές, όπου η Εκκλησία είναι χωρισμένη από την Πολιτεία. Πρέπει να σκεφτόμαστε στα πλαίσια αυτού του συνταγματικού χώρου. Υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι διάκεινται κριτικά απέναντι στο θέμα χωρισμού Εκκλησίας και Πολιτείας και ταυτόχρονα υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι διάκεινται πολύ θετικά απέναντι στο θέμα αυτό. Ανεξάρτητα όμως από τις ιδιαίτερες γνώμες είναι γεγονός ότι οι σύγχρονες Ευρωπαϊκές χώρες είναι λαϊκές. Κατά τη γνώμη μου αυτή τη στιγμή αυτός ο όρος και η έννοια καταχρώνται με πολύ επικίνδυνο τρόπο.

Τι σημαίνει λαϊκισμός και πως εμφανίστηκε; Εμφανίστηκε ως πολιτικό φαινόμενο στη Δυτική Ευρώπη. Ήταν αντίδραση της κοινωνίας στην κληρικοκρατία, όταν σε μια σειρά των Δυτικών Ευρωπαϊκών κρατών οι Επίσκοποι, οι κληρικοί, συμπεριλαμβανομένου και του Πάπα Ρώμης ήταν ταυτόχρονα και κοσμικοί άρχοντες. Αυτοί οι εκκλησιαστικοί άρχοντες πραγματοποίησαν τη δική τους πολιτική με το δικό τους τρόπο, έχοντας ως γνώμονα τη δική τους κατανόηση των πραγμάτων, την οποία δεν δεχόταν πάντοτε με την κατανόηση από την πλευρά τους η κοινωνία, ο λαός. Και δεν είναι τυχαίο ότι δημιουργήθηκε αυτός ο όρος όπως η τυραννία. Κατά της τυραννίας τάχθηκε η Γαλλική Επανάσταση, δεν πρόκειται τώρα να εισέλθουμε στον ορισμό και την ανάλυση κατά πόσο ήταν σωστό ή λάθος, όμως ο αγώνας διεξάγεται και ακόμα κατά της κληρικοκρατίας.

Ποια ήταν η ανταλλαγή; Αντί της συμμετοχής του κλήρου στη διακυβέρνηση της Πολιτείας κηρύχθηκε η αρχή με αναμείξεως της Εκκλησίας στην κρατική διοίκηση, όπως και η μη ανάμειξη της Πολιτείας στα της Εκκλησίας. Αυτό ήταν όλο. Αυτός είναι ο χωρισμός της Εκκλησίας και Πολιτείας. Όμως τι συμβαίνει τώρα; Με πρόσχημα αυτόν τον όρο δημιουργούν τη ψευδή του ερμηνεία, η οποία προϋποθέτει την περιθωριοποίηση της θρησκείας από το δημόσιο χώρο. Αυτό το οποίο παρατηρούμε σήμερα στην Ιταλία είναι μια προσπάθεια της περιθωριοποίησης της θρησκείας από την κοινωνική συνείδηση. Τι σχέση έχει αυτό με την διοίκηση; Καμία; Εμείς ξέρουμε ότι οι σταυροί δεν μόνο αποκαθλώνονται από τα σχολεία αλλά και αφαιρούνται από τους τρούλους των ναών. Ποιος μπορεί να εγγυηθεί ότι αύριο ίσως καμία κυρία ή κάποιος κύριος να μην καταγγείλει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο ότι τα παιδιά του πάνε στο σχολείο περνώντας δίπλα στο Ναό, όπου πάνω του έχει σταυρό ή δίπλα στο τέμενος με το ημισέληνο;

Παρατηρούμε μια ενεργό προσπάθεια περιθωριοποίησης από την Ευρώπη ιδιαίτερα του χριστιανικού πολιτισμού και της χριστιανικής πίστης. Όμως τι ωραία ότι οι Ορθόδοξες χώρες όπως η Ρωσία, η Ελλάδα, η Κύπρος, οι Ρωμαιοκαθολικές Λιθουανία και Πολωνία και πολλές άλλες ήρθαν να στηρίξουν την Ιταλία. Για αυτό το λόγο πρέπει να διασαφηνίσουμε στους αντίπαλούς μας το ότι δεν είμαστε έτοιμοι να δεχθούμε το λαϊκισμό ως συνώνυμο ενός άθεου και άθρησκου κόσμου. Τότε δεν πρόκειται για το λαϊκισμό αλλά για τη νίκη μίας από της ιδεολογίες, τη νίκη της αθεΐας. Έχουμε ζήσει ήδη σε μια άθεη κοινωνία και ξέρουμε τι πάει να πει αυτό.

Όσον αφορά τη διδασκαλία των αρχών του ορθόδοξου πολιτισμού στη Ρωσία αυτό, βέβαια, δεν έρχεται σε αντίθεση με την αρχή του χωρισμού Εκκλησίας και Πολιτείας, διότι διδάσκεται όχι μόνο ο Ορθόδοξος πολιτισμός, αλλά και ο Ισλαμικός, ο Ιουδαϊκός και ο Βουδιστικός, καθώς και κατόπιν της πρότασης της Ορθόδοξης Εκκλησίας διδάσκεται και η κοσμική ηθική, η κοσμική πολιτιστική και ηθική παράδοση. Πολλοί σήμερα είναι αυτοί, οι οποίοι επιλέγουν αυτό το μάθημα και δεν το βλέπω ως κακό. Σημαντικό είναι ώστε όλα αυτά τα μαθήματα να αποβλέπουν σε ένα σκοπό την διαμόρφωση της υψηλής ηθικής στη νέα γενιά. Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις μου όλα αυτά δεν έρχονται σε καμία αντίθεση με την αρχή του χωρισμού Εκκλησίας και Πολιτείας.

— (Εταιρία τηλεόρασης και ραδιοφωνίας «Era») Αγιώτατε, να συνεχίσουμε εν μέρει την προηγούμενη ερώτηση. Όταν κάνουν λόγο για την επίδραση της Εκκλησίας στην κοινωνία, αναφέρουν πολύ συχνά τον αριθμό των πιστών και ενοριών, όμως σπάνια κάνουν λόγο για την ποιότητα. Για τα προσόντα ενός ιερέα μπορούμε να κρίνουμε από την ικανότητά του να διοικεί την ενορία και να οργανώσει τους ενοριίτες. Πως να πετύχουμε ώστε ο αριθμός των ενοριών να μεταβληθεί σε ποιότητα του ιερέα, εάν επιτρέπεται να πω έτσι;

— Από την πλευρά μου θα συνεχίσω την ερώτηση περιπλέκοντας αυτή ως εξής: πώς να πετύχουμε ώστε ο αριθμός των ενοριών να επηρεάζει την ποιότητα των ανθρώπων; Αυτός είναι ο βασικός σκοπός. Αυτό το σκεφτόμαστε όλοι εμείς τώρα και εργαζόμαστε για να το καταφέρουμε. Μόλις έχουμε μιλήσει για τα θρησκευτικά κίνητρα και τα ηθικά κίνητρα γενικά. Σήμερα τα θρησκευτικά κίνητρα κατέχουν μια ασήμαντη θέση στη ζωή των ανθρώπων και η επιλογή γίνεται πιο συχνά με βάση τους πραγματιστικούς λόγους. Αλλά εάν ένας πιστός κατά τη λήψη των σημαντικών αποφάσεων δεν έχει ως γνώμονα την πίστη του, τι σημασία έχει η πίστη αυτή;

Ο άνθρωπος γίνεται πραγματικά πιστός όταν οι πράξεις του αιτιολογούνται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, τον ηθικό χριστιανικό κώδικα, τους μακαρισμούς εάν χρησιμοποιήσουμε την αμιγώς εκκλησιαστική γλώσσα. Ο αριθμός των ανθρώπων οι οποίοι αυτοαποκαλούνται Ορθόδοξοι στην Ουκρανία, στη Ρωσία και στη Λευκορωσία υπερβαίνει σε μεγάλο βαθμό όσους όντως εκκλησιάζονται. Εάν επιλέγουμε από αυτούς, οι οποίοι εκκλησιάζονται εκείνους, που προσπαθούν

να έχουν βασίζονται στις συγκεκριμένες βιοτικές περιστάσεις στην χριστιανική ορθόδοξη ηθική, αυτοί θα είναι ακόμα λιγότεροι. Θα έλεγα ως εξής: έχουμε πολλά να κάνουμε ακόμα.

Μέσα στην ερώτησή σας περιλαμβάνεται εκείνο, το οποίο με προβληματίζει και είναι η ηθική και η πνευματική κατάσταση του ιερού κλήρου. Οι ιερείς είναι άνθρωποι, οι οποίοι πρέπει να δίνουν παράδειγμα, και γι' αυτό το λόγο η διαπαιδαγώγηση ενός σύγχρονου ιερέα, η δημιουργία των συνθηκών για τη διαρκή πνευματική του προκοπή αποτελεί τη σημαντικότερη αποστολή της Ιεραρχίας. Πολύ συχνά ένα νέος έρχεται στην Ιερατική σχολή με βλέμμα που λάμπει και με ένα τεράστιο ενθουσιασμό. Καθώς ολοκληρώνει τις σπουδές του διατηρεί ακόμα τον ενθουσιασμό αλλά το βλέμμα δεν λάμπει και τόσο πολύ. Μόλις αρχίσει να υπηρετεί στην ενορία ούτε το βλέμμα λάμπει, αλλά ούτε και τον ενθουσιασμό έχει...

Τι πρέπει να κάνουμε ώστε ο ένας νέος, ο οποίος αποφάσισε να αφιερωθεί στον Θεό και ήταν έτοιμος να ανεχθεί τις συγκεκριμένες στερήσεις και περιορισμούς, να μην έπεφτε το ηθικό του αλλά και να προοδεύει συνεχώς; Έχουμε παραδείγματα αυτών των θαυμάσιων ιερέων και αγωνιστών. Τώρα επισκέπτομαι πολλές ενορίες, επαρχίες, συναντάω τους ανθρώπους, οι οποίοι υπηρετούν κάτω από ανυπόφορες κλιματικές συνθήκες και με ένα τεράστιο ενθουσιασμό. Θα πω και ένα πολύ απροσδόκητο πράγμα για κάποιους: έχουμε μεγάλη ανάγκη από τους ασκητές και πρέπει να κάνουμε το παν ώστε αυτοί οι ασκητές να γίνουν όλο και περισσότεροι. Σαν τις μικρές ατμομηχανές θα σέρνουν όλο τον κόσμο.

— (Εταιρία τηλεόρασης και ραδιοφωνίας «Ukraina») Αγιώτατε, μόλις έχετε πάρει από το στόμα μου την ερώτηση, όπως λέμε στην Ουκρανία. Οι αριθμοί επιβεβαιώνουν την αμετάβλητη μείωση των χριστιανών σε σχέση με τον πληθυσμό του ολόκληρο πληθυσμό του πλανήτη και είναι σαφές γιατί. Πως κατά τη γνώμη Σας να προτρέψουμε τις χριστιανικές Εκκλησίες αντί του ανταγωνισμού, ο οποίος όπως γνωρίζετε, αποκτά καμιά φορά απαίσιες μορφές, να ενώσουμε τις προσπάθειες για την διεύρυνση της επιρροής του χριστιανισμού στον κόσμο, εάν υπάρχει αυτή η ανάγκη βέβαια;

— Υπάρχει μεγάλη ανάγκη. Για να μην υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των στενών με το πνεύμα χριστιανών είναι σημαντικό να αποκλείσουμε την επίδραση του πολιτικού παράγοντα στη θρησκευτική ζωή. Στην ιστορία πάντα ήταν έτσι ώστε όταν η πολιτική αναμειγνυόταν στη θρησκευτική ζωή οι επιπτώσεις ήταν φοβερές. Τελικά το ιστορικό σχίσμα ανάμεσα στην Ανατολή και στη Δύση το 11 αιώνα και ως συνέπεια να γίνουν η Ανατολή Ορθόδοξη και η Δύση Ρωμαιοκαθολική ήταν αποτέλεσμα της αναμίξεως των πολιτικών κινήτρων και των πολιτικών παραγόντων στο θρησκευτικό βίο. Δεν πρέπει να κάνουμε λόγο γι αυτό διότι είναι ένα κλασικό παράδειγμα εκείνου το οποίο βιώνει η Εκκλησία όταν αρχίζει να έχει ως γνώμονα τις πολιτιστικές σκοπιμότητες.

Υπάρχει και ένα άλλο πολύ σημαντικό στοιχείο, το οποίο είναι η επιδίωξη της εξουσίας, εάν δεν συνδέεται με την πνευματική ζωή του ανθρώπου. Η πνευματική εξουσία μπορεί να έχει μια πολύ θετική διάσταση και είναι πρώτα από όλα το πνευματικό κύρος. Η αύξηση του πνευματικού κύρους είναι πολύ σημαντικό, ενώ η αύξηση των γραφειοκρατικών εξουσιαστικών αρμοδιοτήτων μπορεί να παρουσιάζει κίνδυνο. Ο αγώνας πιο συχνά τόσο στο παρελθόν, αλλά ίσως και στο παρόν διεξάγεται γύρω από αυτές τις γραφειοκρατικές εξουσιαστικές αρμοδιότητες.

Αυτό αφορά τους στενούς με το πνεύμα χριστιανούς. Όμως υπάρχει και ένα άλλο πρόβλημα εάν μιλήσουμε για τον ολόκληρο χριστιανικό κόσμο και για το ότι ένα μέρος αυτού του χριστιανικού κόσμου ακολουθεί σήμερα στη ζωή του τους άλλους νόμους και μάλιστα της κοσμικής κοινωνίας. Δεν εννοούμε ότι οι πολίτες, οι οποίοι ανήκουν σε αυτές τις θρησκευτικές ομάδες είναι καλοί και νομοταγείς πολίτες. Πρόκειται για κάτι άλλο: οι χριστιανοί αφήνουν τα αμαρτωλά στοιχεία του κόσμου να εισέλθουν στον εσωτερικό τους κόσμο, δικαιολογώντας αυτά τα στοιχεία εάν τις προσφέρει η κοσμική κοινωνία. Αυτά τα φαινόμενα συναντάμε σήμερα στον Προτεσταντισμό. Είναι πολύ επικίνδυνο όταν υπό την επίδραση των κοσμικών φιλελεύθερων απόψεων για τη ζωή αυτά τα κοσμικά φιλοσοφικά φιλελεύθερα στερεότυπα επαναλαμβάνονται στις προτεσταντικές εκκλησίες και εδραιώνονται μέσα στη θρησκευτική συνείδηση.

Έτσι ακριβώς εμφανίσθηκε το θέμα των «χειροτονιών» των γυναικών. Δεν υπαγορεύθηκε από τους ιεραποστολικούς λόγους. Όταν ρώτησα ένα υψηλόβαθμο προτεστάντη: «Πείτε μου, με την παρουσία των γυναικών «ιερέων» σημειώθηκε η αύξηση των ενοριτών;». Με χαμόγελο απάντησε «όχι». «Δεν ήταν κανένα ιεραποστολικό σχέδιο;». «Όχι, ήταν απλά σεβασμός προς τις ελευθερίες του προσώπου». Δηλαδή η κοσμική έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντάχθηκε στη θεολογία, στην εκκλησιαστική πράξη σε αντίθεση με ολόκληρη τη χριστιανική παράδοση. Όλη η αποστολική παράδοση αποκλείει αυτή την πράξη, όμως για να συμμορφωθεί με το κοσμικό φιλελεύθερο πρότυπο αυτή η πράξη εντάσσεται στην εκκλησιαστική ζωή.

Ένα άλλο παρόμοιο θέμα είναι η αντιμετώπιση της ομοφυλοφιλίας. Για να συμμορφωθεί με το κοσμικό φιλελεύθερο πρότυπο αλλοιώνεται ήδη ο Λόγος του Θεού. Είναι γραμμένο με μαύρα γράμματα στο λευκό ότι είναι αμαρτία. Και τι νομίζετε; Οι αδελφοί μας μας λένε: «Όχι, δεν πρέπει να το εκλαμβάνουμε έτσι, δεν είναι η αμαρτία, αυτό είναι να ξέρετε τα πολιτιστικά πλαίσια εκείνης της εποχής, κατά την οποία έγραφε ο Απόστολος Παύλος». Για να συμμορφωθούμε με το φιλελεύθερο πρότυπο μπορούμε να αρνηθούμε ακόμα και την πηγή της πίστης μας.

Πρόσφατα είχα συνάντηση με ένα σπουδαίο οικουμενικό ηγέτη. Του άρχισα να λέω ότι όλα τα οποία συμβαίνουν τώρα στον Προτεσταντισμό συμβάλουν στην περαιτέρω απομάκρυνση των προτεσταντών από τους Ορθοδόξους και του Ρωμαιοκαθολικούς. Με αυτό τον τρόπο διευρύνεται

το εσωτερικό χάσμα στο χριστιανικό κόσμο και εάν θα εξακολουθεί να διευρύνεται τότε θα αποβεί δύσκολο να υπερασπιστούμε τις χριστιανικές αξίες. Αυτό το οποίο μου είπε, με συγκλόνισε και βοήθησε να καταλάβω το βάθος της κρίσης του χριστιανισμού. Με ηρεμία απάντησε: «Συμβαίνει τίποτε ιδιαίτερο; Έχουμε τις διαφορετικές προσεγγίσεις του προβλήματος της Μέσης Ανατολής; Έχουμε τις διαφορετικές προσεγγίσεις και της οικονομικής κρίσης, έτσι έχουμε και τις διαφορετικές προσεγγίσεις της ομοφυλοφιλίας».

Εάν με τον εσωτερικό διάλογο ανάμεσα στον Ορθόδοξο και τον Προτεσταντικό κόσμο δε θα αλλάξουμε την κατάσταση, διαβλέπω μια πολύ θλιβερή προοπτική της ακόμα περισσότερης απομάκρυνσης του προτεσταντικού κόσμου από την Ορθοδοξία και συνεπώς και την αποδυνάμωση της κοινής χριστιανικής μαρτυρίας. Επομένως η Ορθόδοξη Εκκλησία αντιμετωπίζει ένα τεράστιο σκοπό να καταθέσει τη μαρτυρία της καθαρότητας της αποστολικής παράδοσης, της καθαρότητας της πίστης ακόμα και ενώπιον των μη ορθόδοξων χριστιανών.

— (Εταιρία τηλεόρασης και ραδιοφωνίας «Ukraina») Αγιώτατε, πείτε μας δυο λόγια για τη συνεργασία. Καθώς καταλαβαίνω δεν υφίσταται τόσο ευρύ το χάσμα ανάμεσα στην Ορθοδοξία και το Ρωμαιοκαθολικισμό όπως μεταξύ του Προτεσταντισμού και της Ορθοδοξίας;

— Στον Ρωμαιοκαθολικό κόσμο επίσης υπάρχουν οι φιλελεύθερες τάσεις. Ενισχύονται από το δεύτερο ήμισυ του 20 αιώνα και στην Ορθόδοξη Ανατολή παρατηρούμε με ανησυχία αυτές τις τάσεις. Όμως πρέπει να ομολογήσω ότι η θέση του σημερινού Πάπα Βενέδικτό XVI εμπνέει την αισιοδοξία. Ίσως και δέχεται κριτική από τους φιλελεύθερους θεολόγους και τα ΜΜΕ στη Δύση, όμως η θέση του πάνω σε πολλά κοινωνικά και ηθικά θέματα ταυτίζεται πλήρως με τη θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Αυτό μας δίνει τη δυνατότητα από κοινού με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία να υπερασπιζόμαστε τις χριστιανικές αξίες ακόμα και στο επίπεδο των διεθνών οργανισμών και στο διεθνή χώρο.